

1919-1920 Mondros, Sevr ve Kuva-yı Milliye

Taha Akyol

İstanbul, Doğan Egmont Yayıncılık, Kasım 2016, 305 sayfa, ISBN:978-605-09-3814-2.

Ahmet Cengiz KARAGÖZ*

Önceki devletimizin çöküşü ve sona ermesi ile bugünkü devletimizin kuruluş ve gelişmesi arasındaki dönem; ya öncekini yüceltip sonrakini karalamak ya da aksine cereyan eden sonu gelmez ve siyasi taraftarlığa kurban edilmiş tartışmalara neden olmakta, ortak geçmişimiz üzerinde sonradan yaratılan ihtilaflar tarihi birliğimizi, dolayısıyla milli birliğimizi tehdit edecek boyutlara taşınmaktadır. Sosyal çatlaklara neden olan bu durum tarihçilerimizi hakikatlerin yazılması konusunda harekete geçirmekte, tanıtımını yaptığımız bu eser gibi bir bakıma tez ve antitezleri senteze, zıtlıkları ortak anlayışa

* Avukat., Em. Sb., acengizkaragoz@gmail.com

dönüştürebilecek özgün eserlerin yazılmasına vesile olmaktadır. Kısaca; *gelişmekte olan devletten gelişmiş devlete, daha özel bir bakış açısıyla karmaşadan istikrara yürünen ekonomik ve kültürel bir değişim ortamında yazar bu kitapta, tarihimizin önemli ve tartışılan bir kesitine dair akademik bilgileri; kendi yorumlarıyla birlikte, belgeli, uzlaştırıcı ve sürükleyici bir üslup, gündemdeki Ortadoğu meselelerini önceleyerek günümüze ışık tutacak ağırlıkta ve halkımızın rahatlıkla okuyup, anlayabileceği, akıcı bir dil ile sunmaktadır.* Yazarın üzerinde durduğu ihtilafli konulara; kurtuluş fikrinin doğuşu, hazırlığı, sahipliliği, Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçmeden önceki siyasi girişimleri ve 3. Ordu Müfettişliği, Sultan Vahdettin'in işgaller ve kurtuluş hareketine yönelik tavrı ve duruşu, başta Mustafa Kemal ve Kazım Karabekir Paşalar olmak üzere o dönem kadrolarının İstiklal Harbindeki yeri örnek olarak verilebilir. Bu eserin tartışmaları sona erdirmesi beklenemez ama yakın tarih yazarlarının tarafgirlik değerlendirmesinde halkın gözünde bir turnusol kağıdı vazifesini görmesi ümit edilir. Meselenin önceki kesitini ve hukuki boyutunu incelemek isteyenler aynı yazarın "1914-1915 Felaket Yıllarında Osmanlı ve Ermeniler" ve "Atatürk'ün İhtilal Hukuku" kitaplarını da okumalıdır.

Kitap; adından da anlaşılacağı gibi 1919-1920 yıllarındaki Mondros Mütarekesi'ni, Sevr Antlaşması'nı ve Kuva-yı Milliye'yi ve onları doğuran ve etkileyen uluslar arası durumu ve gelişmeleri konu alan girişsiz ve önsözsüz on bölüm, sonsöz, kaynakça ve dizinden oluşmaktadır. On bölümün başlıkları sırasıyla; **savaşta gizli anlaşmalar**, *Arap isyanından Azerbaycan'a*, **Mondros Mütarekesi**, *Mondros günleri*, **işgaller ve milli direnişler**, *Arap isyanı*, *Siyonizm*, *İzmir'in işgali*, **Samsun'da üçlü strateji**, *Erzurum ve Sivas kongreleri*, **İstanbul'un işgali**, **Ankara'nın doğuşu** ve *Sevr ve zafer*'dir. Her ne kadar yazar bir giriş bölümü kaleme almamış gibi görünüyorsa da 11. ve son paragrafı hariç 12. sayfalar bu kapsamda mütalaa edilebilir.

Savaşta gizli anlaşmalar bölümü; dönemin öncülü milletlerarası duruma ve İngiltere'nin 1. Dünya Savaşı stratejisine odaklanmakta, neden bu savaşın konusu olduğumuzu açıklamaya çalışmaktadır. Bu bölümde dikkati çekenler;

- **Gizli anlaşmaların hemen tamamının** bir savaşta tarafsızlığını dahi koruyabilecek güce sahip olmayan **Osmanlı Devleti'nin topraklarının paylaşılması** ve İngilizlerin payının; **petrol alanları, güvenliği ve müstakbel İsrail Devletinin kurulacağı bölge ile ilgili** olması,
- **Ekim Devrimi (7 Kasım 1917)** ve **Rusya'nın savaş ve paylaşım dışında kalması**, takiben Nisan 1918'de **ABD'nin İttifak devletleri yanında savaşa girmesidir.**

Kanaatimce sonraki bölümdeki, muhatabı Siyonist hareketin önde gelen liderlerinden milyarder banker Lord Rothschild olan, **02 Kasım 1917 tarihli Balfour Deklarasyonu** da esasında bu bölümde yer almalı idi. Böylece;

- Etkisi günümüze kadar devam edecek bu **gizli anlaşmaların ve deklarasyonun**, son tahlilde, asrın müstakbel enerji ve zenginlik kaynağı olan Ortadoğu ve Kafkas petrolünün Anglo-Amerikan-

gerçekte İngiltere ve Rockefeller- hakimiyetine ¹girmesini ve İsrail Devleti'nin kurulmasını hedeflediği,
- Neo-con'culuğun bugüne mahsus bir düşünce olmadığı,

- Dünya tarihinde İstiklal Harbimizin yeri ve önemi açıkça anlaşılmış olurdu.

Arap isyanından Azerbaycan'a- Sevr ve Zafer dahil dokuz bölümde ise yazar; yukarıda bahsini ettiğimiz gizli anlaşmalar ve deklarasyonun Osmanlı topraklarında nasıl uygulandığını, mütareke esnasında Osmanlı Devletinin askeri, iktisadi ve sosyal durumunu, mütareke görüşmelerinde mağlup bir devletin temsilcilerinin, bürokratlarının her vatanseverin yüreğini dağlayan ağır mahcubiyetini, bunun ruhlarda yarattığı acıyı, elemi ve aşağılayıcı işgallerle fitili ateşlenen mücadele azim ve kararlılığını, Sevr'e giden yolun nasıl döşendiğini buna karşılık Türk Kurtuluş hareketinin İstanbul'daki fikri ve fiili hazırlık safhasının ve desteğinin nasıl cereyan ettiğini, milletlerarası ilişkinin kapısı, nefes alabilecek ve güvenli tek alanı olan Doğu Cephesinden başlayarak hareketin ülke sathına nasıl yayıldığını, Mustafa Kemal'in içte ve dışta takip ettiği siyaseti; otoritenin Anadolu'ya nasıl nakledildiğini, milli hareketin meşruiyetinin ve milli iradenin hakimiyetinin nasıl sağlandığını kısaca İstiklal Harbi stratejisini, bu stratejinin uygulanmasında milli mücadele yanlısı sadrazam, nazır ve komutanların ve özellikle Kazım Karabekir'in rolünü sıkmadan ve ayrıntılı olarak anlatmaktadır.

Bu genel tanıtımdan sonra **kitabın özelinde önemini** tebarüz ettirmek gerekirse;

Liselerimizde okutulan tarih kitapları ile kıyaslandığında **bu kitaptaki muhteva ve üslubun** öğrencilerde daha güçlü bir **ortak tarih ve gelecek bilinci oluşturmaya yardımcı** olacağı değerlendirilebilir.

Yazarın kitabındaki konuları önce bir seri televizyon programında parça parça halka sunması, sonra metinlerini kitaplaştırması; yabancı ülkelerde, özellikle gelişmiş batı ülkelerinde yaygın olan üniversite profesörlerinin her konuda halka verdikleri aydınlatıcı, yönlendirici konferansları ve kitaplaştırmaları hatıra getirmektedir. Bugünlerde ülkemizde finans, tarih ve dini konulara yoğunlaşan, halkımız nezdinde gittikçe revaç bulan benzer sunumlar ve yayınlar gibi televizyon programı ile birlikte bu kitabın da ortak anlayış ve sinerji yaratmada etkili bir eser olduğu rahatlıkla ifade edilebilir.

Okurken kenarına not aldığım aşağıdaki soru listesinden de anlaşılacağı üzere kitabın; geçmiş ve geleceği sorgulatma ve araştırmayı teşvik etme özelliğine sahip olduğundan da bahsetmek mümkündür.

-Osmanlı İmparatorluğu Rusya'ya savaş açmaksızın sadece kendi topraklarını meşru savunma esaslarına göre korumaya çalışsa idi ya da Çanakkale Muharebelerini takiben yahut Ekim Devrimi'nden sonra mütareke isteyip, harpten çekilseydi sonuç ne olurdu?

¹ M. Vedat Gürbüz, 'Petrol, Petrol Politikaları ve Ortadoğu; Global Politikaların Bölgesel Yansımaları ve Irak Savaşı' *Avrasya Dosyası*, Cilt: 9, Sayı:5, ss. 133-169, Bahar 2003, Enerji Özel Sayısı. ASAM Yayınları, Ankara.

-İttihatçıların öncesi ve süresince 1. Dünya Harbi'nde yaptıkları hatalar nelerdir? Askeri gücün birbirini destekleyemeyecek kadar uzak cephelere dağıtılması, Sarıkamış Harekatı, Sultan II. Abdulhamid'in İstanbul'da denetim altına aldığı Şerif Hüseyin'in Mekke Emiri olarak gönderilmesi, Suriye'deki Arap milliyetçilerinin denetimsiz bırakılması, Arap yarımadasındaki İngiliz istihbaratının, Şerif Hüseyin ve oğlu Faysal'ın faaliyetlerinin, Rusya'daki Ekim Devrimi'ne evirilen gelişmelerin takip edilmemesi, Kut'ül Amare galibi 6. Ordu'dan Ruslara karşı güç ayrılarak Basra Cephesi'nin zayıflatılması, v.b.

-Mustafa Kemal'in talebi uygun görülüp Ahmet İzzet Paşa kabinesinde harbiye nazırı olsaydı ne değiştirdi?

-Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin İstanbul'da toplanmasına dair ortak akıl inkılaplar döneminde de etkin olsaydı ne sonuç ne olurdu?

-1. Dünya Savaşı'ndaki toprak kazanma-sömürgecilik siyaseti günümüzde yerini neye bıraktı?

-Wilson prensipleri bir romantizmin eseri mi yoksa bilinçli bir küreselleşmenin başlangıcı mıdır? Bu prensipler kimin eseridir?

-İngilizlerin Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü savunan siyasetinden vazgeçmesine benzer tarzda ABD'nin soğuk savaş dönemi siyasetini terk etmesinin etkileri ve alınabilecek tedbirler nelerdir?

-Günümüzde araştırmacı etno-coğrafya uzmanlarına olan ihtiyaç nedir? Hangi coğrafyalar öncelikli etki ve ilgi alanlarımız olabilir?

-Döneminde İngiliz Sömürgeler Bakanlığı'nın ve günümüzde Siyonistler ve ABD'nin nazarında Vahhabilik ile İran Şiiliğinin siyasi değeri ve geleceği nedir?

-O dönemde Bağdat-Basra petrolerini Suriye ve Ürdün-Sina Yarımadası güzergahlarından Akdeniz'e ulaştıracak petrol boru ve demiryolu hatları bugün de gündemde midir?

Sonuç olarak; denilebilir ki bu kitapta 1919-1920 dönemi; tematik esaslı ve fakat kronolojik takibi kolaylaştıracak bağlantılarla, belgelere dayalı, uzlaştırıcı, sorgulamaya teşvik eden, halkta devlete dair ortak bir hafıza yaratacak, lise seviyesindeki öğrencilerimizin tarih derslerine yardımcı, anlaşılır bir dil ve üslupla anlatılmış, yazar bizce tasavvur edilen amacına ulaşmıştır denilebilir.

İnsanı yetiştiren yenilgileri, dahileştiren alın teridir. Tabir caiz ise ***günümüzün kesintisiz; teknolojik, askeri, iktisadi harplerinin mütareke masasında aman dilemek zilletine düşmemek için, vatan evladına;*** öncelikle, her alanda, ***zaferler kadar yenilgileri ve alınan dersleri tüm teferruatı ile öğretip, atiyi okuma ve bilgiyi kullanma kabiliyeti kazanmasını sağlayacak bu tür eserlere*** şiddetle ihtiyacımız olduğunu değerlendirmekteyim.